

VERGİ HUKUKUNDAKİ UZLAŞMA ÇERÇEVESİNDE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDAKİ UZLAŞMANIN TAHLİLİ

Ersin UMDU*

I-GİRİŞ

Vergilendirmede verimlilik ilkesi gereği olarak, olması gerekenden az, fakat zamanında toplanan vergiyi, olması gereken miktarda ancak gecikilerek toplanana yeğlenmektedir. Bu sebeple Vergi idaresi ile vergi yükümlüsünün (veya ceza muhatabının) aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı görüşme, tartışma ve pazarlık yöntemleriyle çözmeleri esnasına dayalı uzlaşmaya zaman zaman gidilmektedir.

Uzlaşma, sözcük olarak, birden çok kişinin aralarında mevcut ya da ileride çıkması olası düşünce ve çıkar ayrılığını, karşılıklı ödümler vererek, gidermeleri veya anlaşmalarıdır. Bu tanımın, Kamu Hukukuna, kamu alacakları uyuşmazlıkları ile ilgili olarak uygulanması durumunda, uzlaşma sözcüğünün kamu alacaklısı olan kamu idaresi ile borçlusu olan yükümlünün veya ceza muhatabının aralarında doğmuş ya da doğacak uyuşmazlığı, karşılıklı ödümlerle, gidermek üzere anlaşmaları demek olacağı söylenebilir.

Sosyal Sigorta mevzuatında büyük çaplı köklü değişiklikleri düzenleyen 17/04/2008 tarih 5754 sayılı Kanunla değişik 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda asgari işçilik incelemesi konusunda da yeni bir düzenlemeye gidilerek, “uzlaşma müessesesi” düzenlemiştir.

Sosyal güvenlik reform sonrası “sosyal güvenlik sisteminde uygulamaya konulacak olan uzlaşma müessesesi vergi hukukundaki uzlaşma çerçevesinde tahlili”

* SGK Müfettişi

makalemizin konusunu oluşturmaktadır.

II- SOSYAL GÜVENLİK REFORM SONRASI SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDE UZLAŞMA

İşverenin, işin emsaline, niteliğine, kapsam ve kapasitesine göre işin yürütümü açısından gerekli olan sigortalı sayısının, çalışma süresinin veya prime esas kazanç tutarının altında bildirimde bulunduğu tespit halinde, işin yürütümü açısından gerekli olan asgarî işçilik tutarı; yapılan işin niteliği, kullanılan teknoloji, işyerinin büyüklüğü, benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı, ilgili meslek veya kamu kuruluşlarının görüşü gibi unsurlar dikkate alınarak tespit edilir. Söz konusu tespit Kurumun denetim ve kontrolle görevlendirilmiş memurları tarafından yapılır ve buna genel bir ifade ile asgari işçilik incelemesi denir.

Asgari işçilik incelemeleri sonucunda Kurum'a eksik bildirildiği tespit edilen prim matrahları, kayıt dışı istihdam edilen sigortalılar adına fiili ve kaydi tespit yapılamadığı için çoğu zaman söz konusu sigortalılara mal edilememektedir. Bu sebeple sigortalılara kayden veya fiilen mal edilemeyen prim matrahları üzerinden hesaplanan prim, gecikme zammı ve gecikme cezaları nedeniyle, söz konusu sigortalılara Kurum'un sağlık, aylık

bağlama gibi bir hizmette verememektedir. İşte bu şekilde tespit edilen ve sigortalılara mal edilemeyen primler sadece Kurum için gelir olarak değerlendirilmektedir.

Asgari işçilik incelemesi sonucu tespit edilen prim matrahı dolayısıyla tahakkuk eden gecikme zammı ve gecikme cezaları ile idari para cezalarının işverenler tarafından ödenebilecek makul seviyede olması arzu edilmektedir. 5510 sayılı Kanunla sosyal sigortalar uygulamasında bir ilk olarak asgari işçilik incelemesi sonucu ortaya çıkan ve sigortalılara mal edilmeyen fark prim matrahı ve bu matrah üzerinden hesaplanan prim, gecikme zammı, gecikme cezası ve idari para cezalarının tahsiline yönelik olarak işveren ve Kurum'un itirazsız anlaşması temeline dayanan uzlaşma uygulaması getirilmiştir.

III- SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDAKİ UYGULAMAYA EMSAL; VERGİ HUKUKUNDAKİ UZLAŞMA MÜESSESİ

Ülkemizde kamu alacağındaki uzlaşma müessesesi genel olarak vergi alacaklarında uygulanmaktadır. Vergi Hukukunda tarhiyat öncesi ve tarhiyat sonrası olmak üzere iki ayrı uzlaşma müessesesi öngörülmüştür. Buna göre genel olarak tarhiyat öncesi ve tarhiyat sonrası uzlaşma şu şekildedir.

213 Sayılı Vergi Usul Kanununun Ek-1.

maddesinde tarhiyat sonrası uzlaşma müessesesi; “Mükellef tarafından, ikmalen, re'sen veya idarece tarh edilen vergilerle bunlara ilişkin vergi ziyayı cezalarının (344 üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca vergi ziyayı cezası kesilen tarhiyata ilişkin vergi ve ceza hariç) tahakkuk edecek miktarları konusunda vergi ziyasına sebebiyet verilmesinin kanun hükümlerine yeterince nüfuz edememekten ya da 369 uncu maddede yazılı yanılmadan kaynaklandığının veya bu Kanunun 116, 117 ve 118 inci maddelerinde yazılı vergi hataları ile bunun dışında her türlü maddi hata bulunduğu veya yargı kararları ile idarenin ihtilaf konusu olayda görüş farklılığının olduğunun ileri sürülmesi durumunda, idare bu bölümde yer alan hükümler çerçevesinde mükellefler ile uzlaşabilir.” Şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Aynı kanunun Ek-11. maddesinde tarhiyat öncesi uzlaşma müessesesi; “Maliye Bakanlığı, vergi incelemesine dayanılarak tarh edilecek vergilerle kesilecek cezalarda (344 üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca vergi ziyayı cezası kesilecek tarhiyata ilişkin vergi ve ceza hariç) tarhiyat öncesi uzlaşma yapılmasına izin verebilir.

Tarhiyattan önce uzlaşmaya varılması halinde tutanakla tespit edilen bu husus hakkında dava açılmaz ve hiçbir mercie şikâyette bulunulamaz. (3505 sayılı Kanunun 10'uncu maddesiyle

eklenen hüküm) Uzlaşılan vergi miktarı üzerinden, bu Kanunun 112'nci maddesine göre gecikme faizi hesaplanır.

Tarhiyat öncesi uzlaşmanın temin edilememiş veya uzlaşma müzakeresinde uzlaşmaya varılamamış olması halinde mükellefler veya ceza muhatabı olanlar verginin tarhından ve cezanın kesilmesinden sonra uzlaşma talep edemezler” şeklinde hüküm altına alınmıştır.

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 01/10/2008 tarihinde itibaren uygulamaya konulacak olan uzlaşma müessesesi 5510 sayılı Kanunun 85. maddesinin 9 ve 10. fıkralarındaki hükümler genel olarak tahlil edildiğinde; uzlaşma Kurumunun denetim ve kontrolle görevli memurları tarafından yapılan asgari işçilik incelemesi sonucu hesaplanan fark işçilik için uzlaşma ilgili raporun Kurumun ilgili birimine gönderilmesinden öncesinde yapılacaktır.

Vergi Hukukundaki uygulamalar incelendiğinde görüldüğü üzere Sosyal Güvenlik Hukukunda uygulanacak olan uzlaşma Vergi Hukukunda uygulanan tarhiyat öncesi uzlaşmaya benzerdir.

IV- VERGİ HUKUKUNDAKİ UZLAŞMA ÇERÇEVESİNDE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDAKİ UZLAŞMANIN TAHLİLİ

5510 sayılı Kanununun 85. maddesinin 9 ve 10. fıkralarında uzlaşma konusu düzenlenmiştir. Buna göre;

1- Uzlaşma Konusu Alacaklar: Kurumun denetim ve kontrolle görevli memurları tarafından devamlı mahiyetteki işyerlerinde yapılan asgari işçilik incelemesi sonucunda;

a- fark işçilik tespiti yapılmış olması
b- söz konusu fark işçiliğin, herhangi bir sigortalı ile ilgilendirilememiş olması gerekmektedir.

2- Uzlaşma Konusu Alacağın Niteliği: Uzlaşma konusu alacak olarak değerlendirilen fark sigorta primine esas kazanç matrahı üzerinden gecikme cezası ve gecikme zammı ile birlikte hesaplanacak sigorta primi ve buna bağlı olarak uygulanacak idari para cezaları uzlaşmaya dahil edilecektir.

3- Uzlaşma Zamanı: Uzlaşma Kurumun denetim ve kontrolle görevli memurları tarafından yapılan asgari işçilik incelemesi sonucu hesaplanan fark işçilik için uzlaşma ilgili raporun Kurumun ilgili birimine gönderilmesinden öncesinde yapılır. Bu husus Vergi Hukukundaki tarhiyat öncesi uzlaşmaya benzetilmektedir. Buna göre; Ver-

gi Hukukundaki hükümleri kıyas edersek; tarhiyat öncesi uzlaşma talebi, mükelleflerce, incelemenin her safhasında yapılabilmektedir. Tarhiyat Öncesi Uzlaşma Yönetmeliği'nin 13 üncü maddesi hükümlerine göre, uzlaşma talebinin işleme konulabilmesi için, inceleme elemanının, mükellefin uzlaşma talebi ile birlikte mükellef hakkında düzenleyeceği inceleme raporunu veya ön raporu yetkili uzlaşma komisyonuna intikal ettirmesi gerekir.

4- Uzlaşma İçin Müracaata Edilecek Yer: Maddede işverenin uzlaşma talebini ileteceği makam veya kişi hakkında bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak, raporun ilgili kurum ünitesine gönderilmesinden önceye kadar uzlaşma talebinde bulunulabileceğinden hareketle; işverenler veya kanuni temsilcilerinin incelemeyi yapan denetim elemanına veya Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının ilgili birimine (Grup Başkanlığı, Kurul Başkanlığı vb.) müracaat edebilecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, işverenlerin uzlaşma taleplerini bizzat incelemeyi yapan müfettişe ya da Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına (Grup Başkanlığı, Komisyon, Kurul Başkanlığı) yazılı olarak veya tutanağa bağlamak suretiyle yapmaları gerekmektedir.

5- Uzlaşma Muhatapları: Maddenin son fıkrasında; "uzlaşma komisyonla-

rının oluşumu, çalışma usul ve esasları ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenleneceği belirtildiğinden uzlaşmanın Kurum tarafında kimlerin olacağını şu an için belli değildir. Ancak yine Vergi Hukukundaki hükümleri kıyas edersek; Tarhiyat Öncesi Uzlaşma Yönetmeliği'nin 5. maddesindeki düzenleme gereği; komisyon Merkez inceleme elemanlarınca (SGK Müfettişleri), devamlı çalışma yerlerinde yapılan incelemeler için kurulacak uzlaşma komisyonu; ilgili Kurul Başkanlıklarınca belirlenecek biri başkan olmak üzere üç merkezi inceleme elemanından oluşturulması gerekir.

Karşı tarafta işveren veya işveren vekili yer alacaktır.

6- Uzlaşmaya Varılması Hali: Bu durum tutanakla tespit edilir. Uzlaşılan tutarlar kesin olup, uzlaşma konusu yapılan tutarlar hakkında işverence dava açılmaz ve hiçbir mercie şikayet ve itirazda bulunulamaz.

7- Uzlaşma Sonrası Ödeme: Uzlaşılan prim ve idari para cezaları, uzlaşma tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir ay içinde ödenir. İşveren, uzlaşılan idari para cezası tutarı için ayrıca peşin ödeme indiriminden yararlandırılmaz.

8- Uzlaşmanın Bozulması: Uzlaşılan tutarların, bir aylık sürede tam olarak

ödenmemesi halinde uzlaşma bozulur ve uzlaşılan tutarlar kazanılmış hak teşkil etmez. Uzlaşmanın temin edilmemiş veya uzlaşma müzakeresinde uzlaşmaya varılamamış olması veya uzlaşmanın bozulması hallerinde işveren, bu konuya ilişkin daha sonra uzlaşma talep edemez.

9- Fark Primlerin Uzlaşma Sonrası Sigortalılara Mal Edilmesi: Uzlaşma neticesinde indirim yapılması nedeniyle tahsil edilmemiş olan sigorta primlerinin daha sonra Kurum veya mahkeme kararıyla sigortalılara mal edilmesi halinde, daha önce eksik tahsil olunan sigorta primleri, sigortalının çalıştığı süre ve sigorta primine esas kazancı dikkate alınarak gecikme cezası ve gecikme zammı ile birlikte tahsil olunur.

V- SONUÇ

Yıllardır vergi alacakları için uygulanan uzlaşma 5510 sayılı Kanunu yürürlüğe girmesi neticesinde sosyal güvenlik sistemindeki alacaklar içinde uygulanacaktır. İlk bakışta uzlaşma müessesesi bugün Devletin egemenlik gücünün gereği olarak alınan Sosyal Güvenlik alacağını pazarlık konusu yaparak devletin egemenlik gücünü zayıflattı, mükellefler arasındaki eşitliği, prim borcunu zamanında ve doğru olarak ödeyen iyi niyetli işverenler aleyhine bozduğu şeklinde değerlendirilebilir. Bu şekilde değerlendirildi-

ğinde, uzlaşma müessesesi, ilk başta sadece işverenlerin lehine bir düzenleme gibi görülmekle birlikte, Kurum'un asgari işçilik incelemesi sonucu hesaplanacak sigorta primi, gecikme cezası, gecikme zammı ve idari para cezası niteliğindeki alacaklarını sürüncemede kalmadan tahsili yönünde atılmış önemli bir adımdır. Bunun yanı sıra, asgari işçilik incelemeleriyle ilgili olarak işverenlerle Kurum arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların yargıya intikalinin getireceği, emek, zaman, yargı giderleri gibi maliyetlerin de önüne geçilmiş olunacaktır.

İşte bu şekilde; ihtilafalı alacakların bir an önce Kurum hesaplarına intikalini

sağlamak ve yargı mercilerinin iş yükünü hafifletmesi açısından oldukça önemlidir. Çok ciddi bir şekilde pratik yarar sağlayacağı kanaatindeyim. Bu amaçların gerçekleşmesi, idarenin sunduğu imkanları tamamen işverenlerin kabul etmesine bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, kanun gönüllü katılımcı işverenleri kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

T.C. Yasalar. **213 Sayılı Vergi Usul Kanunu**. Ankara : Resmi Gazete

T.C. Yasalar. **5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu**. Ankara : Resmi Gazete